

IX 2.9 n63
Westerhove
Cult

CULTUURHISTORISCHE INVENTARISATIE PROVINCIE NOORD-BRABANT

GEMEENTE WESTERHOVEN

INHOUD:

1. Woord vooraf
2. Criteria
3. Werkwijze
4. Historische karakteristiek van Westerhoven
Landschap
Nederzettingen
Bebouwing en groenelementen
5. Overzicht van straten, gebouwen en groenelementen
6. Literatuurlijst
7. Foto overzicht
8. Kaart gemeente Westerhoven (bijlage).

1. WOORD VOORAF

Dit overzicht van cultuurhistorische waardevolle nederzettingen, gebouwen en groenelementen in de gemeente Westerhoven, maakt deel uit van een -per gemeente opgezette- en zo "compleet" mogelijke inventarisatie in de provincie Noord-Brabant.

De snelle en vaak ingrijpende veranderingen in het Brabants cultuurlandschap hebben de totstandkoming van een dergelijk overzicht dringend noodzakelijk gemaakt. Te meer omdat deze veranderingen steeds duidelijker kenmerken lijken te vertonen van een massaal afbrokkelingsproces, waarbij veel van wat als karakteristiek-Brabants mag gelden, voorgoed uit het beeld van stad en land dreigt te verdwijnen. Een ontwikkeling, die naar het oordeel van het bestuur van de provincie Noord-Brabant indruist tegen de in brede kring ondersteunde opvatting, dat elementen uit het verleden essentieel zijn voor de verscheidenheid en herkenbaarheid van het heden, en daarmee voor de leefbaarheid in het algemeen. In weerwil hiervan is deze rapportage niet op de eerste plaats bedoeld als een "document humain", ofschoon bekommernis om de toekomst van Brabants verleden het eigenlijke doel van deze uitgave licht dreigt te overstemmen. Dat doel is: het op systematische wijze -aan de hand van een aantal welomschreven criteria-optekenen van wat er in Brabant aan cultuurhistorisch waardevolle objecten aanwezig is, om op grond daarvan de prioriteiten te kunnen bepalen voor een effectief en samenhangend provinciaal monumentenbeleid.

De hier voor u liggende inventarisatie vertegenwoordigt letterlijk een serie momentopnames. Reden waarom de samenstellers het woord "compleet" in de inleidende zin van aanhalingstekens hebben voorzien. Niet zozeer omdat zij zich bij hun rapportage uitdrukkelijk ontslagen wilden zien van de pretentie van volledigheid. Zo'n pretentie zou, alleen al gelet op de betrekkelijkheid van het begrip "cultuurhistorisch waardevol", niet reëel zijn.

Veeleer weerspiegelt deze schrijfwijze hun vrees dat, als het afbrokkelingsproces in het huidige, genadeloze tempo doorzet, ook een aantal van de hier opgenomen gegevens snel door de actualiteit zal zijn achterhaald.

Onderzoek en veldwerk voor de hier gepresenteerde inventarisatie vonden plaats in 1982 en werden verricht door drs. A.J.C. van Leeuwen, drs. N.C.M. Maes en H.Th.M. Ruiter, arch. HBO, allen werkzaam bij de provincie Noord-Brabant. Wijzigingen die zich na die datum voordeden, konden om organisatorische redenen niet meer in deze uitgave worden verwerkt.

's-Hertogenbosch, december 1985.

2. CRITERIA

Uit de vele objecten die voor inventarisatie in aanmerking kwamen, moest uiteraard een keus worden gedaan. Dat gebeurde aan de hand van een aantal criteria, die verder in dit hoofdstuk groepsgewijs worden omschreven.

Bij deze criteria wordt het bindend element in veel gevallen gevormd door de "historische karakteristiek" van de nederzetting. Wat wordt daaronder verstaan?

Een nederzetting is, in de hier gebruikte terminologie, een geheel van bebouwing, percelen, wegen en waterlopen, dat in de loop der tijd een meer of minder samenhangende vorm heeft opgeleverd. Het eigen karakter van een nederzetting is het produkt van een -al dan niet geleidelijke- historische ontwikkeling, die in vele gevallen tot op de dag van vandaag valt af te lezen, zowel aan het ruimtelijk patroon als aan de bebouwing zelf. Dat geldt in beginsel net zo goed voor een oud akkerdorp, als voor een moderne nieuwbouwwijk.

Op zeker moment leidt een reeks van ontwikkelingen tot een situatie, waar de nederzetting voor ons gevoel een uitgesproken eigen vormidentiteit bereikt. Dát moment bepaalt de "historische karakteristiek" van de nederzetting, die dus als het ware de optel- en aftreksom is van een reeks structuurbepalende en structuurversturende ingrepen.

De invloed van dat moment kan zich, meer of minder nadrukkelijk zichtbaar, vaak uitstrekken tot het moment van nu. Zo is voor de landelijke nederzettingen tussen Oirschot en Best de situatie rond het midden van de vorige eeuw nu nog steeds beeldbepalend. Vandaar dat het moment van de historische karakteristiek ook omstreeks dat tijdstip is gekozen. Zowel de middeleeuwse aanleg, als de wijzigingen van na 1850 zijn daarbij als wezenlijke bestanddelen aan te merken.

Een heel ander voorbeeld is de oude vestinggordel van Bergen op Zoom. Daar is een essentieel element in de historische karakteristiek, zoals die rond 1800 bestond, thans niet meer afleesbaar. In die tijd werd de stad sterk gedomineerd door haar uitgebreide vestingswerken. Sinds die echter aan het eind van de vorige eeuw zijn ontmanteld, wordt het huidige beeld bepaald door een parken-, straten- en bebouwingsgordel, die rond 1920 hun uiteindelijke vorm kregen. Daarmee is de historische karakteristiek van ca. 1800 nu dus niet meer relevant voor dit deel van de stad. Die van rond 1920 echter des te meer.

Tegen de achtergrond van deze historische karakteristiek zijn alle objecten afzonderlijk getoetst aan de volgende criteria:

o Architectonische en kunsthistorische criteria

- het object is een goed voorbeeld van een bepaalde stijl of bouwtrant, of van het werk van een bekend architect, stedenbouwkundige of kunstenaar
- het object is gaaf qua stijl en detaillering
- het object vertegenwoordigt een unieke (bouw) techniek, (bouw)-type of is typerend voor de ontwikkeling van de industriële techniek
- het object heeft esthetische waarde op grond van de vorm en detaillering van exterieur en/of interieur.

o Planologische, landschappelijke en stedenbouwkundige criteria

- het object vormt samen met bijgebouwen, kleine artefacten en erfbeplanting of tuinaanleg een karakteristiek geheel

- het object maakt deel uit van een groter historisch geheel of complex
- het object sluit, met name in historisch en geomorfologisch opzicht, aan bij het landschap
- het object maakt deel uit van een gebied met een grote continuïteit, waardoor het historisch patroon van verkaveling, wegen en waterlopen goed geconserveerd is gebleven
- het object vormt een onderdeel van een historische stedenbouwkundige structuur of een historisch nederzettingstype
- het object is karakteristiek voor stad, dorp of streek.

o Sociaal- en cultuurhistorische criteria

- aan het object zijn historische herinneringen verbonden in de ruimste zin van het woord
- het object vertegenwoordigt een aspect van de sociale of economische geschiedenis
- het object is representatief voor een bepaalde fase in de ontwikkeling van dorp, stad of streek.

Afhankelijk van de situatie en de aard van het object, was het ene criterium bij de selectie meer bepalend dan het andere.

Zo kan men zich voorstellen dat bij een eenvoudig voorbeeld van landelijke bouwkunst criteria als type, bouwtechniek, samenhang met de directe of wijdere omgeving, historische verkaveling en patroon van wegen en waterlopen, meer gewicht in de schaal werpen, dan bij een kerkgebouw. Daar zullen eerder stijl, gaafheid van details, esthetische kwaliteiten en geschiedkundige aanknopingspunten de doorslag geven. Bij monumenten van jongere datum zijn op hun beurt bouwtype, techniek, vormgeving, architect en sociaal-historische betekenis weer het meest van belang.

De samenhang met de omgeving heeft bij de beoordeling een grote -zo niet dominerende- rol gespeeld. Objecten als daglonershuisen, weverswoningen, smidsen en dergelijke, ontleen vooral daaraan vaak hun bijzondere waarde. Een op zich interessant object, dat als laatste getuige de herinnering oproept aan een overigens verder geheel verstoorde situatie, scoort doorgaans minder hoog, dan een object dat deel uitmaakt van een karakteristieke, betrekkelijk ongerept gebleven omgeving. Daarentegen zal een in detail aangetaste reeks gebouwen, die een onderdeel vormt van een qua maat en schaal nog goed bewaarde en interessante structuur, op grond daarvan in deze inventarisatie juist worden meegenomen.

Ten slotte heeft, zoals men begrijpen zal, ook de zeldzaamheidswaarde van een object of nederzettingstype bij de afwegingen meegespeeld. Onnodig te zeggen dat genoemde criteria niet alleen van belang zijn in het kader van deze inventarisatie. Zij spelen een cruciale rol bij het concrete monumentenbeleid van de provincie Noord-Brabant: bij het bepalen van de prioriteiten voor het behoud* van cultuurhistorisch waardevolle objecten en het ontwikkelen van het daarvoor meest geëigende instrumentarium

---

* Naast genoemde criteria zullen in de praktijk ook andere factoren (bouwkundige staat, mogelijkheden tot functiewaardering, beschikbare middelen en dergelijke) het eventuele behoud van cultuurhistorisch waardevolle objecten bepalen.

3. WERKWIJZE

Bij het in kaart brengen en beschrijven van de verschillende cultuurhistorisch waardevolle objecten, met het doel een overzicht te geven van wat in de provincie op dit gebied bewaard is gebleven, werden de samenstellers met een aantal beperkingen geconfronteerd.

Om te beginnen was het met de beschikbare mankracht en financiële middelen, gelet ook op het tijdsbestek waarbinnen de werkzaamheden moesten worden afgerond, nauwelijks mogelijk uitvoerig bronnenonderzoek te verrichten naar de geschiedenis van een bepaald gebied. Men was voornamelijk aangewezen op de beschikbare informatie, die doorgaans schaars aanwezig en bovendien niet altijd even betrouwbaar bleek. Daarnaast waren er ook problemen van meer praktische aard. Zo leende vooral in dicht bebouwde kommen, de situatie er zich niet altijd voor om bijvoorbeeld alle gevels van een gebouw nauwgezet te bestuderen. Voor interieurs gold dit in nog sterkere mate; deze konden slechts bij hoge uitzondering worden bezichtigd.

In verband daarmee kan het hier gepresenteerde materiaal slechts een indruk geven -zij het dan ook een redelijk verantwoorde- van de in de gebouwde omgeving aanwezige waarden, die voorwerp van monumentenzorg kunnen zijn en die bij planologische beslissingen in de beschouwing moeten worden betrokken.

Bij het bestuderen en beschrijven van de objecten is, zoals al aange-stipt, de samenhang met de directe omgeving en met de nederzetting als geheel voortdurend goed in het oog gehouden. Een object kan, als deel en als exponent van een groter geheel, immers niet adequaat worden beschreven, als dit totaalbeeld bij de onderzoeker ontbreekt.

Belangrijke aanknopingspunten voor dit totaalbeeld vormen onder meer de specifieke kenmerken van de omgeving (hoogteligging, reliëf, perceelsvorm, bodemgebruik e.d.), die een rol hebben gespeeld met betrekking tot de plaats en aard van de nederzetting. Zo is er een hemelsbreed verschil tussen het landbouwgebied in de polders van Noordwest-Brabant en, om wat te noemen, een Kempens akkerdorp. In het eerste geval domineert het open, vlakke land, met zijn grote, verspreid gelegen boerehoeven; in het tweede geval hebben we te maken met een veel kleinschaliger akkerstructuur met een lint van boerderijen, gelegen op de oeverwallen van beken. Behalve het onderkennen van verschillen in "decor", is ook het bepalen van de invloed daarop van historische en sociaal-economische factoren -als conjunctuur, machtspatronen, bestaansmiddelen, verkeersbindingen enz.- van groot belang voor het invullen van dat totaalbeeld. Een goed voorbeeld daarvan is Vught, dat zijn vorm met Markt en stationsbuurt kreeg onder invloed van de oude hoofdwegen tussen Eindhoven, Den Bosch en Tilburg, alsmede de latere spoorlijn.

En ten slotte kan ook literatuur over een gebied en de daarbinnen gelegen nederzettingen een -zij het vaak globaal- beeld geven van de dominanten die bij de ontwikkeling daarvan een rol hebben gespeeld.

Al dit materiaal te zamen vormt als het ware een soort "onderlegger", die in meerdere of mindere mate houvast biedt bij het verwerven van inzicht in hetgeen als karakteristiek mag worden aangemerkt.

In dit verband zijn ook oude kaarten van belang, vooral de sinds ca. 1830 gepubliceerde topografische kaarten 1:25.000 en 1:50.000. Deze zijn namelijk direct vergelijkbaar met de huidige stafkaarten van dezelfde schaal en geven daardoor een goed beeld van het veranderingsproces dat zowel nederzettingen als landschap in de loop der tijd hebben ondergaan. Overigens is het patroon dat uit het bestuderen en vergelijken van deze kaarten naar voren kwam, steeds ter plekke aangevuld met eigen waarnemingen met betrekking tot stratenpatroon, bebouwing en beplanting.

In hoeverre is, ondanks de hier gekozen opzet, waarbij een aantal concrete criteria als uitgangspunten dienen, toch niet het gevaar aanwezig dat er bepaalde subjectieve elementen in de beoordeling sluipen?

Degene die de inventarisatie uitvoert, maakt uit wat hij wel en niet documenteert. Hij wordt daarbij geleid door zijn kennis van de historische karakteristiek van de nederzetting. Welk elementen bepalen het eigen -specifieke- karakter daarvan? Is dit "eigene" nog afleesbaar aan bebouwing of omgeving, en in hoeverre is het door veranderingen verstoord?

Het zal duidelijk zijn dat alleen al dit deel van het afwegingsproces niet geheel objectief kan zijn. Het wordt immers niet alleen bepaald door de doelstelling van het onderzoek, maar ook de persoon van de inventarisator en de tijd waarvan hij het product is.

Tegelijkertijd echter mag men erop vertrouwen dat de systematiek en de criteria die aan dit onderzoek ten grondslag liggen, een zekere garantie bieden dat persoonlijke voorkeuren bij de beoordeling uiteindelijk nergens de boventoon voeren.

In hoofdstuk 4 wordt ingegaan op het verband tussen de ruimtelijke vorm van de nederzetting en de geomorfologische en landschappelijke context waarin zij geplaatst moet worden. Aansluitend volgt een schets van de karakteristieke bebouwingstypen en groenelementen.

In het daarop volgende hoofdstuk worden de verschillende objecten alfabetisch per straat behandeld. Straten die zich onderscheiden door een duidelijke samenhang van de daarin gelegen objecten, worden in voorkomende gevallen bovendien afzonderlijk beschreven.

Per object worden vermeld: huisnummer, algemene typering, geschatte bouwdatum, exacte bouwdatum* (b.v. blijkens muurankers, jaarsteen, literatuurvermelding), data van belangrijke wijzigingen, de aanwezigheid van eventuele artefacten, zoals stootstenen, hekpalen e.d., bijgebouwen (met vermelding van eventueel afwijkende datering), groenelementen (waarbij oudere bomen met opgave stamomtrek), eventuele opmerkingen over details of bijzondere onderdelen**.

Iedere inventarisatie bevat bovendien één of meer kaarten van het onderzoeksgebied, schaal 1:10.000 (bij dichtere bebouwing ook uitsneden met schaal ca. 1:5.000).

Daarop zijn de volgende zaken aangegeven:

- geïnventariseerde objecten met cultuurhistorische betekenis (zwarte stip)
- beschermde monumenten (zwarte stip met cirkel)
- straatnamen en huisnummers
- gemeentegrenzen
- dijken, waterlopen en steilranden
- oude wegenpatronen en oude akkerbodems met een humusdikte van minimaal 50 cm (globaal aangegeven).

Beschermde stads- en dorpsgezichten, alsook landgoederen, zijn eveneens aangegeven. Groepen gebouwen die een karakteristiek geheel vormen of die deel uitmaken van een interessant nederzettingstype, zijn omljnd.

* In tegelstelling tot de geschatte bouwdatum is de exacte bouwdatum in de tekst steeds onderstreept aangegeven.

** Voor zover het rijksmonumenten betreft, zijn de beschrijvingen ontleend aan de officiële monumentenlijst, zo nodig onderzijds aangevuld (aangegeven met N.B.)

4. Historische karakteristiek van Westerhoven

Landschap

Het kerkdorp Westerhoven bestaat uit de kom van Westerhoven met de buurtschappen Braambosch en Loveren. De westgrens met Bergeijk doorsnijdt de Keersop en het beekdal. De noordgrens met Riethoven wordt deels gevormd door het beekdal van het Rijtje en loopt deels over de Rijtakkers, de Langeakkers en de Daalakkers.

De oostgrens wordt gedeeltelijk gevormd door de Keersop, de Eurodreef en de Luikerweg. De zuidgrens doorsnijdt de Beekloop met de Ender Beeker graslanden en het Ganzenbroek. De hoogteligging van Westerhoven is als volgt: de bebouwde kom ligt op ca. 27 m + N.A.P.; het beekdal gemiddeld op 24-27,5 m; de akkers op 29-31 m en de voormalige Westerhovense Heide op 26-30 m + N.A.P.

De bodem bestaat voornamelijk uit dekzanden, die hier en daar een lemig karakter hebben. Het dekzand is in de periode tijdens en na de laatste ijstijd, ca. 10.000 jaar geleden, door wind afgezet.

De waterlopen hebben aanvankelijk met smeltwater, geulen in het dekzand uitgesleten. Langs de Beekloop is veen ontwikkeld.

In grote lijnen kan het landschap van Westerhoven onderscheiden worden in:

- a. De enge beekdalen van de beken Keersop en Beekloop, die beide gekanaliseerd zijn.
De Keersop die, zij het in geringe mate nog steeds meanderend van karakter is.
Oude (humusrijke) graslandbodems en een enkel hakhout perceel. Deze oude graslandbodems hebben een humuslaag van meer dan 50 cm dikte, dit wijst op een oude bewoning in de directe nabijheid hiervan en bemesting van voor de middeleeuwen.
Langs de Beekloop zien we de Ganzenbroek een tamelijk late ontginning van vroegere broekgronden.
- b. De langgerekte dorpskom van Westerhoven met de gehuchten Loveren en Braambosch bestaande uit bebouwing en erven.
- c. De oude akkergronden met weilanden, afgewisseld met hakhoutpercelen van loof- en naaldhout de Rijtakkers, Langeakkers en Daalakkers en de verderaf gelegen akkergronden ten noordwesten hiervan.
De akkerbodems zijn ontstaan door eeuwenlange bemesting en heideplaggen uit de potstal van de boeren.
- d. Heideontginning met naaldhout op de Aardbrandsche Heide nu Westerhovensche Heide uit het begin van de 19e en begin 20ste eeuw.
De bossen bij Braambosch, die deels uit loofhout bestaan, moeten ouder zijn.
Ook bevinden zich hier nog oude hakhout percelen voor het zogenaamde geriefhout.
- e. Heide restanten onder andere bij de zandwinning in de bossen van de Westerhovensche Heide, in de directe nabijheid van de Ekkerweg en Lovense Dijk en tussen de Lange Akkers en Daalakkers bijna tegen de grens met Riethoven.

Hoewel er sprake is van schaalvergroting in het landschap en kanalisering van de beek zijn de hoofdkenmerken nog aanwezig.

De Keersop en Beekloop zijn twee van de belangwekkendste beken van Brabant met zeldzame flora en fauna.

De relaties tussen nederzettingen en cultuurlandschap met akkerbodems, weilanden en oude graslandbodems zijn nog duidelijk in het landschap af te lezen.

Het is daarom nog een goed voorbeeld van de relatie tussen nederzetting en landschap.

Nederzettingen

Westerhoven is een beekdalnederzetting, een akkerdorp in het stroomgebied van de Dommel. De waterloop de Keersop heeft bij de nederzettingsgeschiedenis een belangrijke rol gespeeld.

Westerhoven bevat behalve de kern, vroeger genaamd Weltenhoven, ook Heistraat en de buurtschappen Loveren en Braambosch.

De kern van Westerhoven bestaat uit een langgerekte straatweg met lintbebouwing van Bergeijk naar Dommelen en Valkenswaard. Parallel aan de beek, die het karakter van een straatdorp heeft. Beginnende bij Heijerstraat die overgaat in de Dorpsstraat, Hoeverstraat en dan doorgaat in het gehucht Loveren.

Haaks op deze langgerekte structuur liggen de gehuchten Aarperstraat en Braambosch beide voornamelijk met lintbebouwing.

Braambosch wijst op een middeleeuwse structuur met zogenaamde Einzelhöfen, een hoevenlandschap met verspreid liggende akkerbodems.

De nederzettingen liggen tegen de oude akkercomplexen aan. Vooral de landschappelijke relatie met de Lange Akkers, Rijt- en Daalakkers is opvallend en zeer fraai.

Westerhoven is een kerkdorp van middeleeuwse oorsprong. De oude vervallen dorpskerk van St. Servatius is in 1820 afgebroken en in 1821 vervangen door een nieuwe met een lage toren. Op zijn beurt is die vervangen door de huidige kruiskerk uit 1884.

Een belangrijke rol in de R.K. religie ter plaatse vormt het Valentinusputje voor de genezing van koorts. Het is een levendige wel of bron nabij de Keersop.

De huidige kern bij de Dorpsstraat en omgeving heeft deels een centrumkarakter met bedrijven, winkels, café's en raadhuis naast woonhuizen en boerderijen.

Meer naar buiten neemt het aantal boerderijen toe. Aan het Braambosch, Heijerstraat en Loveren zijn in het begin van de eeuw een aantal ontginningsboerderijen gebouwd.

Rond de Lange Akkers, Rijt- en Daalakkers is een merkwaardige wegenstructuur te onderscheiden die mogelijk van Romeinse origine is. De maat van de akkers en de ligging van de wegen ten opzichte van elkaar vertonen de quadrangulatie, een door de Romeinen gebruikte landindeling.

Bebouwing en groenelementen

x Boerderijen

Een zevental 19e eeuwse boerderijen in Westerhoven is vermeldenswaardig. Het zijn alle boerderijen met een dwarsdeel. Twee zijn er nog gedekt met riet en pannen de overige met pannen of eternit.

Van de grootste boerderijen is Kerkstraat 14 uit 1813 nog zeer gaaf gebleven wat zijn uiterlijk betreft. Fraai is zijn ligging in de kom van het dorp nabij de kerk.

Van de kleinere boerderijen zijn Hoeverstraat 56, 60 en Loveren 3-5 vrij gaaf. Ze dateren uit de tweede helft van de 19e eeuw.

Dorpsstraat 2 uit 1843 heeft recent een nieuwe voorgevel gekregen, kelder en opkamer zijn nog aanwezig. Het geheel is echter wit geschilderd.

Aarperstraat 1 uit ca. 1840 en Hoeverstraat 28 uit ca. 1870 zijn in de zeventiger jaren op een historiserende manier gerenoveerd en zo ook witgeschilderd.

Een tiental 20ste eeuwse boerderijen kan eveneens genoemd worden.

Acht hiervan zijn van het langgeveltype met dwarsdeel en twee zijn van het kortgeveltype: Loveren 21 en Heijerstraat 14.

De meeste zijn qua exterieur vrij authentiek. De fraaiste originele oudere exemplaren zijn Heijerstraat 14 en Loveren 2. Braambos 20 heeft recent een nieuw type raam en deur gekregen. Heijerstraat 9 uit 1926 valt onder andere op door zijn baksteen constructies en versieringen: een risalerende ingangspartij met erboven een gemetselde dakkapel en topgevel.

De vormgeving van de boerderijen, Heijerstraat 19-21 uit 1928, Provinciale weg 33 en Loveren 10 beide uit ca 1935 is minder traditioneel te noemen.

Provinciale weg 47 uit 1941, Braambos 21 uit ca 1945 en Loveren 21 uit 1937 zijn in vormgeving traditioneel.

Oudere boerderijen dan de 19e eeuwse zijn in Westerhoven niet meer te vinden.

In Westerhoven staan een aantal kleinere boerderijen die vermoedelijk onderdak hebben gegeven aan tuinders. Meestal hebben ze een andere functie gekregen, waardoor ze ook sterk zijn verbouwd. Goede voorbeelden zijn nog steeds Heijerstraat 2, 17, Hoeverstraat 24 en Heuvel 33. Ze zijn gebouwd einde 19e eeuw of rond de eeuwwisseling.

Woonhuizen

Naast de kerk aan de Dorpsstraat 24 staat het oudste huis van Westershoven, het is de monumentale grote pastorie.

De kuiven boven de vensters op de beganegrond wijzen op een huis uit het einde van de 19e eeuw. Echter bij nadere bestudering blijkt het huis ouder te zijn. Oorspronkelijk bestond het huis uit één bouwlaag onder zadeldak. De ophoging is in de zijgevel goed te zien. Zo ook wijzen de klezoren in het steenverband op de hoeken van de muur op een 18e eeuwse aanleg.

Evenals de pastorie laat het herenhuis Mgr. Biermansplein 8 een stadse deftigheid zien, het dateert uit 1859. Vijf traveeën heeft het en een monumentale ingangspartij.

Rechts zijn aangebouwd enige bedrijfsruimten.

Tot de karakteristieke dorpse huizen behoren onder andere:

Hoeverstraat 15 met zijn fraai siermetselwerk boven de vensters met afgeronde hoeken en T-indeling van de ramen;

Dorpsstraat 5 en 7-9 zijn een enkel- en een dubbelhuis beide met een pilastergevel, een risalerende ingangspartij en eenvoudige fries. Muuropeningen met segmentbogen, bij nr. 5 voorzien van tegelwerk;

Provinciale weg 37-39 met zijn imitatie natuurstenen- en opgetrokken voorgevel van drie traveeën met onder en opzij empire vensters.

Dorpsstraat 42-44, dit is een dubbelwoonhuis met stucwerklijsten en afgeronde bovenhoeken rond de kozijnen, waarvan het eerste huis kuiven boven de vensters heeft.

Kerkelijke gebouwen

Van de middeleeuwse kerk en zijn opvolger van 1821 staat niets meer overeind.

De neogotische kerk van architect H.J. van Tulder uit 1884 is er voor in de plaats gekomen. Het is een driebeukige kruiskerk, toegewijd aan de H. Servatius, met vierkante toren die is opgenomen in het schip van de kerk en voorzien van een achtkantige naaldspits. Op het dak van het middenschip een angelustorentje.

Tegenover de kerk ligt het kerkhof met aan de straat een smeedijzeren hekwerk boven een gemetselde ezelsrug tussen pilasters.

Rest te vermelden een kleine kapel, die in 1945 werd herbouwd aan de Loverense dijk nabij de beek met waterput.

Bedrijfsgebouwen

Aan de Heierstraat 1 staat de voormalige melkfabriek. De oude functie ligt verankerd in zijn architectuur. Wat hierbij het meest opvalt is het verhoogde vloernivo van het bedrijfsgedeelte met het nog aanwezige laadperron aan de zij- en achterkant van het complex. De hoogte is gelijk aan de hoogte van de wagens waar de melkbussen op vervoerd werden.

Overige gebouwen

Muziekkiosk op het Mgr. Biermansplein.

Groenelementen

Waardevol bij de diverse opstallen is de erfbeplanting, onder andere de afscheiding van het erf door middel van een haag van beuk, meidoorn of liguster en vlier en/of mengvormen.

Opvallend is de plaats van de lindeboom in de directe nabijheid van het huis, bij Braambos 20 en 21; Hoeverstraat 28 en 60; Heuvel 33 en Loveren 10. Meestal zijn de bomen gesnoeid, omdat ze anders teveel licht wegemen. Hierdoor ontstaan vaak curieuze exemplaren die tot de verbeelding werken.

Voorals de bomen ouder en dikker zijn geworden ontstaat er een soort eenheid tussen boom en huis, tussen natuur en architectuur. Zie Dorpsstraat 2, Heierstraat 14, Hoeverstraat 24, 56 en Loveren 2.

Opmerkelijk staat ook hier dicht bij het huis op diverse erven nog de notenboom en een kleine boomgaard van hoogstammen. Bij de boerderijen komen deze soorten boomgroepen door de gewijzigde bedrijfsvoering steeds meer in de verdrukking.